

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ludolphi, rectoris ecclesiae parochialis in Suchem, De
itinere terrae sanctae liber**

Ludolphus <Suchensis>

Stuttgart, 1851

XXXVIII. Ierusalem civitas sancta

urn:nbn:de:hbz:466:1-9333

XXXVIII. IERUSALEM CIVITAS SANCTA.

Est autem Ierusalem civitas sancta, in qua fuit redemptio nostra, in monte et bono aere sita, et ab aquilone cum muris, turribus et propugnaculis, ab oriente cum valle Iosaphat, et a meridie et occidente aliis vallibus profundis bene munita; sed aquis caret intrinsecus, et cisternæ eius cum aquis, quæ de Hebron veniunt, per aquæductus et meatus subterraneos adimplentur, ut patet euntibus ¹ prope viam. Hæc gloriosa civitas non est nimis longa vel lata, nec nimis larga vel angusta, sed mediocriter bene ædificata, et a loco, quo stetit tempore passionis Christi versus orientem, in honorem Calvariæ loci, per Aelium Hadrianum ² modicum translata, dum per Titum et Vespasianum fuit destructa. In Ierusalem stant templum domini et templum Salomonis, quæ solummodo occupant maximam partem civitatis. Hoc templum Sarraceni nullum Christianum intrare permittunt, et si intraverunt, aut ipsum oportet mori, aut renegare, quod etiam accidit temporibus meis, quod Græci intraverunt, et libros Sarracenorum supeditaverunt, et nolentes renegare, per medium sunt secti. Templum domini est rotundum, opere græco factum, multum altum et largum, plumbo coopertum, ex magnis lapidibus politis et sectis constructum. In eius pinaculo Sarraceni eclesiam lunæ suo more posuerunt. Hoc etiam templum atrium habet largissimum, non coopertum, sed albo marmore bene stratum et ornatum. Iuxta hoc templum a dextris est ecclesia oblonga plumbo cooperta, porticus Salomonis vocata. Templum domini Sarraceni in maxima habent reverentia, ipsum intus et extra mundissime servant, et indifferenter discalceati intrantes, ipsumque rupem sanctam, non templum, appellant, unde dicunt alterutris: Eamus ad rupem sanctam! Non dicunt: Eamus ad templum. Appellant autem templum rupem sanctam propter parvam rupem, quæ est in medio templi, cancellis ferreis circumposita. Et ut veraciter audivi a Sarracenis renegatis, quod nullus Sarracenus ipsi rupi est ausus appropinquare, et de longinquis partibus Sarraceni veniunt ipsum devote visitare. Verum etiam deus ipsam rupem multipliciter venerari et super ea multa miracula operari dignatus est, ut biblia, et anti-

1. So BC. cunctis A. — 2. So AB. Helyam admiranum C.

quum et novum ¹ testatur testamentum. Primum super hanc rupem Melchisedech primus sacerdos panem et vinum obtulit. Item prope hanc rupem Iacob obdormiens vidit gloriam dei et super ipsam rupem scalam stantem, cuius summitas cœlos tangebatur et angelos dei ascendentes et descendentes. Item super hanc rupem David vidit angelum stantem et in manu eius cruentatum gladium habentem et a cæde populi cessantem ². Super hanc rupem etiam sacerdotes holocausta posuerunt, quæ sæpius ignis de cœlo consumpsit. In hac rupe Ieremias propheta creditur arcam fœderis miraculose inclusisse in transmigracione Babylonis dicens: Non manifestabitur locus hic, donec dominus propitius erit populo suo etc. et in eâ usque ad præsens creditur permansisse. Super hanc rupem Christus puerulus fuit præsentatus et in ulnis iusti Simeonis datus et receptus. Super hanc rupem Christus puerulus cum esset annorum duodecim, dum parentes eum perdiderunt ³, cum Iudæis disputavit; de hac rupe sæpissime turbas docuit et sæpius prædicavit. Templum domini, ut legitur, a Salomone in area Ornan ⁴ fuit constructum; licet pluries a pluribus sit destructum, tamen semper in eodem loco, eadem forma et iisdem lapidibus est re-ædificatum. Hoc templum etiam deus multipliciter glorificavit et honoravit et multum adamavit. De hoc templo Salomon vidit fumum ascendentem et super eo gloriam dei habitantem. In hoc etiam templo virga Ioseph floruit. In hoc templo beata virgo Maria fuit præsentata et post desponsationem oblata ⁵. In hoc etiam templo Christus fuit præsentatus et super pinnaculum eius a spiritu ductus et tentatus. De hoc etiam templo Christus vendentes et ementes eiecit et sæpissime in eo docuit et disputavit et multa miracula fecit, de quibus evangelium testatur. Hoc etiam templum Christus sua gloriosa præsentia consecravit, et in eo in nostra fragilitate multa opprobria a Iudæis passus est et adversa ⁶. De hoc etiam

1. So AC. Dagegen B: ut in biblia novum et vetus testamentum testatur. — 2. So A. In B fehlt der ganze Satz Item super bis cessantem, in C der Schluß et a cæde bis cessantem. — 3. quæsiverunt B. — 4. So A. in æream formam B. In C fehlen diese Worte, welche aus Paralip. II. 3, 1 stammen: Et cœpit Salomon ædificare domum domini in Ierusalem in monte Moria — in loco, quem paraverat David in area Ornan Iebusæi. II Reg. 24, 16 lautet der Name Areüna Iebusæus in der Vulgata, im Hebr. אֶרְוֹנָה, dagegen Paralip. II. 3, 1: אֶרְוֹנָה. — 5. ablata B. — 6. Der erste Theil dieses Satzes steht nur in A. Statt adversa in C diversa.

templo Iacobus minor¹ frater domini fuit præcipitatus et martyrium passus. Iuxta hoc templum a sinistris est antiqua aurea porta, per quam Iesus in die palmarum intravit cum asino. Iuxta hanc portam adhuc semper omni die palmarum ante solis ortum fit solemnis processio Christianorum, et super hanc portam pueri cantant: Gloria, laus etc. Et archiepiscopus Armenorum tunc cum asino ipsam portam intrat, quem pueri et vulgus recipiunt directe, ut ibidem Christus fuerat receptus a Iudæis. Item iuxta templum non longe versus aquilonem est ecclesia, qua beata virgo Maria fuit nata et ibidem beata Anna cum Ioachim viro suo in quadam caverna subterranea est sepulta. Ante hanc ecclesiam est probatica piscina quinque porticus habens, in qua ad motum angeli in aqua infirmi sanabantur, ut evangelium² testatur. Et adhuc est ibi spelunca, in qua dum pluit aqua civitatis confluit et congregatur. De hac ecclesia beatæ Mariæ Sarraceni nunc ecclesiam suam fecerunt, et tota història Annæ et Ioachim de partu beatæ Mariæ ante ecclesiam adhuc nobilissime picta remansit. Hanc picturam temporibus meis quædam antiqua vetula Sarracena Baguta Christianis semper totaliter devote et fideliter exponere consuevit. Nam ex opposito ecclesiæ morabatur, asserens, Ioachim depictum esse³ Machometum, et arbores depictas esse paradisum, in quo Machometus itaque puellas oscularetur, et totam ipsam picturam Machometo assignavit et fidelissime docuit, et multa maiora⁴ de Machometo cum lacrimis narravit. Item non longe a templo domini versus meridiem infra civitatem est mons Sion, et est parum⁵ altior reliquo situ civitatis. Itaque ad ipsum parum ascenditur intra civitatem; sed extra civitatem est vallis profundis bene munitus, et est fortior locus civitatis. In hoc monte olim civitas David fuit sita, de qua loquitur scriptura. In hoc monte Sion, seu civitate

1. maior B. *Jacobus der jüngere, der Sohn des Alphäus* (Ev. Matth. X. 3), führt den Beinamen des Bruders des Herrn. Er war Verfasser des Briefes und erster Bischof von Jerusalem. — 2. Evang. Joh. V. 2—4: Est autem Hierosolymis probatica piscina, quæ cognominatur hebraice Bethsaida, quinque porticus habens. So die Vulgata. Im Griech. "Ἔστι δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις, ἐπὶ τῇ προβατικῇ, κολυμβήθρα, ἣ ἐπιλεγομένη ἐβραϊστὶ Βηθσαδά, πέντε στοὰς ἔχουσα. Vergl. über den jetzt sogenannten Teich Bethesda Raumer, Palästina S. 262. Robinson, Palästina II. S. 136. — 3. So B. fore AC. — 4. So AB. In C fehlt maiora. — 5. in modico C.

David, quondam pulcherrimum monasterium fuit constructum et ad beatam Mariam in monte Sion vocatum, in quo fuerunt canonici regulares. In hoc monasterio omnia loca sancta quæ sequuntur fuerunt inclusa. Primo in hoc loco Christus cum discipulis suis cœnavit et primum pascha celebravit et testamentum posuit et traditorem suum revelavit, et illè dilectus discipulus supra pectus eius recubuit, et cœlorum secreta potavit. Item ibidem Christus discipulis humilis pedes lavit et linteo tersit, et dominus ac magister ipsis exemplum humiliter¹ donavit. Ipsum locum etiam Christus in humanitate plurimum visitavit, et in eodem loco post mortem et resurrectionem² suam discipulis ianuis clausis apparuit et ibidem denuo visus: Thomas digitos suos in latus eius misit incredulus. In hoc etiam loco beata Maria et discipuli ipso die Pentecostes ianuis clausis ob metum Iudæorum consistentes et dolentes sanctum spiritum paraclætum receperunt. In hoc etiam loco beata Maria post passionem domini frequenter habitavit et in ipso loco spiritum filio reddidit et ibidem omnes discipuli miraculose convenerunt. In hoc etiam loco sanctus Matthias in apostolum mirifice est electus³. In hoc etiam loco ille dilectus discipulus beatæ Mariæ missam pluries celebravit et ibidem cum sancta Maria et sancto Luca usque ad mortem beatæ Mariæ habitavit. In hoc etiam loco sanctus Stephanus inter Nicodemum et Abylon⁴ fuit sepultus. In hoc etiam loco David et Salomon et ceteri reges Iuda sunt sepulti et eorum sepulcra patent in hodiernum diem. In hoc monasterio nunc degunt fratres minores, qui temporibus meis a regina Sancea regis Roberti uxore⁵ necessaria sufficienter habuerunt et ibidem divinum officium devote et aperte celebrant, excepto quod non licet eis, Sarracenis publice prædicare, et corpora mortuorum absque scitu⁶ officii civitatis sepelire; et iidem fratres temporibus meis fuerunt valentissimi viri. Ipsos peregrini mercatores, etiam Sarraceni multum commendabant; nam omnibus multa bona faciebant. In pede huius montis stat fortissimum castrum, quod castrum David

1. So AB. humilitatis C. — 2. So AB. In C fehlen die beiden letzten Worte. — 3. So folgt dieser Satz in AB. In C steht er dem vorhergehenden voran. — 4. So A. Rabilon B. Abibon CF. — 5. So AB. In C steht Saucie. Über die Person des Königes Robert kann Zweifel entstehen, ob Carl Robert von Anjou, König von Ungarn, oder Robert Bruce, König der Schotten, gemeint sei. — 6. So A. statu B. licentia C.

vocatur, quod a temporibus David adhuc creditur permansisse. Nam cum per Titum et Vespasianum civitas erat destructa, tunc mons Sion et castra extra civitatem fuerunt sita. Hoc castrum quondam patriarcha Ierusalem obtinebat ¹, sed nunc ab officiato Soldani inhabitatur et ab ipso et stipendiariis diligentissime custoditur. Item in pede huius montis est ecclesia ad sanctum salvatorem appellata, in qua est lapis, quem angelus de sepulcro proiecit, qui ibidem lucide demonstratur. Iuxta hunc etiam montem sanctus Iacobus maior fuit decollatus ², et in ipso loco ecclesia est constructa, in qua nunc sunt archiepiscopus Armenorum et canonici ad fidem romanam se habentes. Item in Ierusalem est alia ecclesia ad sanctam Mariam latinam vocata. Item in Ierusalem sunt quam plurimæ schismaticorum et hæreticorum ecclesiæ et capellæ et quam plurima alia loca et oratoria gratiosa. Ceterum supra montem Calvariæ et sepulcrum Christi magna et pulchra ecclesia est constructa ex marmore, opere mosaico, picturis et aliis ornamentis nobiliter decorata, et habet turres ante et supra chorum et est desuper aperta, quo est sepulcrum Christi subtus. Hæc ecclesia cathedrali ecclesiæ monasteriensi ³ in Westphalia intus est multum similis et specialiter in choro. In hac ecclesia prope chorum versus meridiem est mons Calvariæ, in quo crucifixus est Iesus. Ad hunc montem intra ecclesiam nunc per aliquot gradus ascenditur, et extra ecclesiam ⁴ per aliquot gradus etiam quondam ad eum ascendebatur, sed ipsa ianua ab extra nunc est obstructa. Hic mons est rupis durissimæ, et sub monte est capella Nubianorum rupe et petra excissa. Supra montem Calvariæ etiam est capella, ad quam ab intra ascenditur, ut dixi, et in loco, quo crucifixus erat Iesus, est foramen, quo crux erat imposita, et scissuræ rupis et petræ tempore passionis Christi factæ adhuc patent evidenter. In eadem capella sepulti sunt etiam illi gloriosissimi principes Godefridus dux de Bolium ⁵ et Baldewinus suus frater primi reges Ierusalem christiani, qui terram sanctam cum maximis laboribus acquisiverunt et potenter recuperaverunt et possederunt et Sarracenis inæstimabilia damna intulerunt et christianitati quam plu-

1. pertinebat AB. — 2. Act. Apost. XII. 2. *Herodes ließ den Jacobus, Bruder des Johannes, Sohn des Zebedäus, enthaupten.* — 3. *Abermals verräth sich hier der Westfale.* — 4. So AB. civitatem C. — 5. Babylon B. Bolim C.

rima bona fecerunt. Et bene mirandum est, quod Sarraceni sepulcra et corpora eorum intacta tam honorifice quiescere permittunt, qui eis tot ac tanta mala intulerunt et ipsis universam terram sanctam abstulerunt. Nam in Lombardia in dissensione Christianus alterius cadaver putridum eiicit ante canes ¹. Iidem gloriosi principes constituerunt, quod nullus rex Ierusalem coronam auream portare debeat, sed coronam spineam, quod successores eorum observarunt ² in præsentem diem. In hoc Calvariæ loco omni die legitur passio Christi, dum degunt ibi Christiani, ut in ordinario eorum bene legi. Prope montem Calvariæ, ubi nunc est armarium ³, est locus, ubi mater cum discipulis et aliæ mulieres steterunt, et ibidem Iesus matrem discipulo commendavit dicens: Mulier, ecce filius tuus ⁴ etc. Ante ianuam chori versus meridiem est lapis niger et locus, super quem posuerunt corpus Iesu, dum de cruce receptum illud linteo involverunt. Ante chorum versus occidentem parva stat duplex capella, quæ quasi tres ianuas habet et in ea tria altaria stetisse videntur. De hac priori capella intratur in aliam capellam, in qua est sepulcrum Christi, per ianuam tam parvam et demissam, arcuatam semicirculariter, factam ita, quod per ipsam intrare oportet in curvato dorso. Hæc capella in modum semicirculi est testudinata, nullam habens fenestram, et in ea est sepulcrum Christi. Longitudo huius capellæ et sepulcri sunt circa novem palmæ, latitudo capellæ circa septem palmæ, et altitudo capellæ circa duodecim palmæ. Sepulcrum Christi est in integro lapide excisum, sed ne a peregrinis maculetur vel deportetur ⁵, est aliis lapidibus marmoreis albis circumpositum, et lapis, quo ante in latere est circumpositum, est tribus foraminibus perforatus, et per illa foramina verum sepulcrum et verus lapis deosculatur, et ille lapis, quo sepulcrum est circumpositum, est vero sepulcro tam subtiliter coniunctus, quod ignorantibus unus lapis esse videtur. Quare credo, quod non sit in aliqua ecclesia de lapide vero sepulcri Christi. Nam omnibus istis, quæ audistis,

1. So hat A diesen Satz, ähnlich B. In C fehlt er. Statt eiicit hat B eieicit. — 2. servaverunt BC. — 3. So AB. In C fehlen diese vier Worte. — 4. Ev. Joh. XIX. 26. — 5. So AB. In C fehlen die beiden letzten Worte. Diese Stelle vom h. Grabe führt Frater Felix Fabri wörtlich an, Th. I. S. 332. Haßlers Ausgabe, ohne jedoch den Ludolf zu nennen.

exceptis, in diligentissima semper habebatur et habetur custodia. Nam si sepulcrum Christi per grana et arenas posset deportari, iam ultra longa tempora, etiamsi maximus mons esset, fuisset deportatum, ita ut vix ibidem una arena permansisset. Ceterum de lampadibus et luminaribus, quæ dicuntur esse circa sacrum sepulcrum, dico, quod omnino nil lampadum, vel luminarium est circa sepulcrum; sed degunt in ecclesia sancti sepulcri Georgiani antiqui habentes clavem ad capellam sancti sepulcri, quibus per parvam fenestram, quæ est in ianua ecclesiæ meridionali, a peregrinis victus, eleomosynæ, luminaria et oleum ad lampades, ad illuminandum circa sanctum sepulcrum, ministrantur, et deficiente hoc penitus absque aliquibus illuminationibus manet, et est totaliter absque reverentia et honore ¹. Nam Sarraceni tantum venerantur sepulcrum Christi, quantum Christiani synagogam Iudæorum. Item in eadem ecclesia ante chorum modicum versus meridiem est locus, ubi steterunt tres Mariæ et dicebant ad invicem: Quis revolvat nobis lapidem ab ostio monumenti? etc. ². Item in eadem ecclesia stat pars columnæ, qua flagellatus et ligatus erat Iesus; reliqua

1. *Bloß in C und F, aber in keiner Handschrift, findet sich hier folgender Zusatz: Versus super valvas ecclesiæ sancti sepulcri:*

Anno milleno centeno quod minus uno,
Quindecies Iulio ¹ iam Phœbi ² lumine tacto,
Vitæ plus sacræ studio, quæ mitigat acre ³,
Ierusalem Franci capiunt virtute potenti.

Versus super tabulam monumenti:

Mortuus hic iacuit, mortem dum morte peremit ⁴:
Hic leo dormivit, qui pervigil omnia trivit.

Nota versus super ostium sancti sepulcri:

Aspice plasma meum, qui transis ante sepulcrum,
Quo triduo iacui, cum pro te passus obivi,
Et behemoth dirum contrivi compende ⁵ plexum,
Vectibus et tetri con fractis prorsus Averni,
Abstulit inde suos secum super astra locatos.

1. plebi C. — 2. Nilo CF, auch F. Fabri S. 544. *Meine Vermuthung, dafs der 15 Juli 1099 so bezeichnet werde, ist gewis richtig.* — 3. quam mitigare aere C. F. Fabri. — 4. *Andere lesen redemit.* — 5. Cum pede C. *Die richtige Lesart findet sich in Fratris Felicis Fabri Evagator. T. I, S. 356, der diese Verse „aus alten Reisebüchern“ anführt, selbst jedoch sie nicht las.*

2. Ev. Marc. XVI, 3.

verò pars est Constantinopoli. Item in eadem ecclesia descenditur bene per LX gradus ad locum, ubi tres cruces inventæ fuerunt, et in inferiori loco et capella stat cathedra Iacobi minoris, in qua ipse episcopus Ierusalem residebat. Etiam in hac ecclesia stant columnæ, quæ tempore passionis Christi in domo Pilati steterunt, ab illo tempore usque nunc continue aquam sudantes. Item in hac ecclesia est locus, ubi mortuus super crucem Christi positus fuit resuscitatus. Item in hac ecclesia est locus, quo Iesus Mariæ Magdalenæ in specie hortulani apparuit. Hæc omnia loca sancta in hac continentur ecclesia inclusa, et ipsa ecclesia, ut palatium, ad commoda diversa peregrinorum et inclusorum est præparata. Nam peregrini advenientes ab una diei hora prima usque ad eandem horam diei crastinæ in ecclesia includuntur, et omnia ad libitum possunt perlustrare. Incolæ vero Christiani bis in anno, scilicet a parasceue usque ad feriam secundam post pascha, et a vigilia inventionis sanctæ crucis usque ad crastinum festi, gratis intermittuntur et includuntur, et tunc diversarum rerum et victualium in ecclesia, ut in partibus istis in nudinis et encæniis ¹, reperiuntur mercimonia, et ibidem diversa audiuntur idiomata et melodia, et unaquæque natio habet locum specialem ad divinum officium ad ritum eorum peragendum, ex quibus Latini habent locum, quo Christus Mariæ Magdalenæ apparuit in specie hortulani. Iuxta ecclesiam sancti sepulcri quondam fratres sancti Ioannis hierosolymitani habitarunt, et in ipso palatio nunc est commune hospitium peregrinorum. Est hospitium tam largum, quod mille homines commode in eo possunt habitare, et omnia, quibus indigent, possunt in eo pro pretio reperire. Est autem in hoc palatio, seu hospitio, consuetudinis, quod quilibet peregrinus dat duos denarios venetianos pro hospitio. Si moratur ibidem per annum, non dat magis, si moratur per unam diem, non dat minus. In hoc palatio seu hospitio temporibus meis habitabat quædam matrona, nomine Margareta de Sicilia, et habuit fratrem canonicum sancti sepulcri, nomine Nicolaus. Hæc Margareta Christianis ibidem multum fuit utilis et proficua, et, ut mihi constat, multas tribulationes et angustias amore Christianorum ibi est perpessa, et semper propter fidelitatem ² eius in speciali fuit gratia Soldani. Et est sciendum

1. *Wie in Deutschland auf Märkten und Kirchweihen.* Die Lesart nach AB. In C fehlt et encæniis. — 2. utilitatem B.

quod canonici sancti sepulcri multum prærogativis utuntur et privilegiis, ut in ordinario eorum legi. Nam omnes horas diei cum Alleluja, ut nos, cum dicimus: In adiutorium etc. incipiunt, ut de quibus totus mundus de longinquo testatur. Hi omnia principaliter legunt assertive ¹, ut ipso die paschæ diaconus legit evangelium tali modo: In illo tempore Maria Magdalena et Maria Iacobi et Salome ² emerunt aromata ut venientes huc ungerent Iesum. Et dum venit ad illum articulum: Surrexit, non est hic, tunc diaconus digito suo monstrat supra sepulcrum Christi, et sic de reliquis. Ceterum ante ecclesiam versus occidentem est lapis, super quem Iesus baiulans crucem modicum quievit, dum præ tormentis et gravedine crucis in humanitate quasi defecit, et ibidem angariaverunt ³ Iudæi Simonem Cyrenensem, de villa venientem, ut tolleret crucem. Item iuxta ecclesiam non longe versus meridiem est lapis, super quem Iesus stetit, dicens: Filiæ Ierusalem nolite flere me, sed super filios vestros ⁴ etc. Item in Ierusalem apparent adhuc pavimenta domus Pilati; sed tunc erat extra civitatem; domus Caiphæ, in qua consilium fecerunt et ipse prophetavit, dicens: Expedit unum hominem mori pro populo ⁵. Distat a Ierusalem ad tria miliaria patriæ illius. Item in Ierusalem quam plurima alia cernuntur mirabilia et loca sancta, de quibus per singula longum esset enarrare. Item de Ierusalem proceditur ad civitatem quondam pulcherrimam, sed nunc desertam, in montanis Iudææ sitam, nomine Zacharia. Distat a Ierusalem ad quinque miliaria. In hac civitate Zacharias et Elisabeth parentes beati Ioannis Baptistæ habitabant, et ad eam beata Maria post annunciationem eius iuxta dictum Gabrielis ivit a Nazareth, cui Elisabeth obviavit et exultavit infans in utero eius, et beata Maria dixit: Magnificat anima mea dominum ⁶. In loco quo sibi sic obviaverunt et se invicem amplexæ sunt, pulcherrima ecclesia est constructa, quæ Magnificat vocatur, in præsentem diem, et distat hic locus a Nazareth ad tres diætas cum

1. attente B. — 2. *Vergl.* Ev. Matth. XXVII, 56. Marc. XV, 40. Luc. XXIV, 1—10. Joh. XIX, 40. — 3. Ev. Matth. XXVII, 32: Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem; hunc angariaverunt ut tolleret crucem eius. *So die Vulgata, nach dem Griechischen: τοῦτον ἡγγαρεύσαν.* Das Wort wird abgeleitet von ἄγγελος Bote, das aus dem Per-sischen herkommt. — 4. Ev. Luc. XXIII, 28. — 5. Ev. Joh. XI, 50. XVIII, 14. — 6. Ev. Luc. I, 39—46.

dimidia parvæ viæ, quas mater domini itaque ivit, sicut evangelium loquitur dicens: Surgens Maria abiit cum festinatione in montana Iudææ¹. In hac etiam civitate sanctus Ioannes Baptista conceptus est et natus. De hac civitate Zacharia reditur et in itinere cernitur locus, quo crux Christi creditur crevisse; etiam prope iter multa sanctorum cernuntur monumenta, eremitoria, cavernæ et antra, in quibus adhuc multorum corpora sanctorum quotidie reperiuntur intacta et illæsa, quorum nomina deus novit. Dum sic reditur in Ierusalem, extra portam septentrionalem est locus, quo sanctus Stephanus protomartyr fuit lapidatus². In hoc loco pulchra videtur stetisse ecclesia, quæ nunc est eversa, et est supra vallem Iosaphat sita. In valle Iosaphat stat ecclesia devota, sed non multum pulchra, in honorem beatæ Mariæ facta, in qua descenditur bene per LX³ gradus et pervenitur ad sepulcrum beatæ Mariæ, quod luminaribus et lampadibus plus et melius, quam sepulcrum Christi est ornatum. Locus, in quo stat sepulcrum, non est maior, quam ubi octo homines commode possunt stare, et est unius figuræ sepulcrum Christi et beatæ Mariæ. In loco, quo nunc stat hæc ecclesia, tempore passionis Christi fuit domus Annæ principis sacerdotum, et ibidem Petrus Christum negavit. In loco, quo negavit, stat columna marmorea, in memoriale sempiternum. In valle Iosaphat Christus in novissimo die districtus iudex creditur esse venturus, reddens ibidem unicuique iuxta opera sua mercedem. In eadem valle transit torrens Cedron, quæ sunt aquæ pluviales et humor de montibus hinc inde venientes. Non remote a torrente in pede montis Oliveti est hortus, quo captus erat Iesus et a Iuda traditus osculo. Hunc hortum deus in humanitate cum discipulis frequenter⁴ visitavit. In loco, quo Christus captus erat, pulchra stat ecclesia, in qua Sarraceni propter pascua prope nunc includunt ipsorum pecora ac iumenta. Non longe ab horto a sinistris sub rupe est locus, ubi Christus oravit ad patrem, dicens: Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste⁵; et præ timore mortis in humana fragilitate sanguinem sudavit. In pede montis ex opposito, supra quem Ierusalem sita est, sunt natatoria Siloe, et nunc sunt aquæ

1. Ev. Luc. I, 59. — 2. Act. Apost. VII, 57. *Vergl. Rawmer, Palüst. S. 275.* — 3. *So AB. quadraginta C. Rawmer, Palüst. S. 273, hat 47 Stufen.* — 4. Ev. Joh. XVIII. 2. — 5. Ev. Matth. XXVI. 39.

putridæ confluentes. Ex opposito natatoriorum stat statua Absalonis ¹ miræ magnitudinis artificiose facta. Supra vallem Iosaphat versus meridiem est ager figuli vel Aceldama ², seu ager sanguinis, qui in sepulturam peregrinorum pretio sanguinis fuit emptus. Attamen quædam historia orientalis habet et vult, quod nisi pro quindecim denariis fuisset emptus, quod etiam bene credendum est, quoniam non capit tertiam partem agri.

XXXIX. DE TRIGINTA DENARIIS.

Legitur in quadam historia regum orientalium, qui domino munera obtulerunt ³, quod Thare pater Abrahæ fecisset monetam seu denarios, iussu cuiusdam regis Mesopotamiæ nomine Ninus, et recepisset triginta argenteos pro suo salario. Hos argenteos dedit Abrahæ, qui ipsos in peregrinatione, in exilio consumpsit, et per diversas manus transeuntes iidem denarii ad manus Ismaelitarum devenerunt, et cum ipsis a fratribus emptus fuit Ioseph. Postea dum Ioseph dominaretur in Aegypto, iidem argentei a fratribus pro frumento ad manus Ioseph sunt reversi, et ipsis fratribus restitutis, fratres ipsos argenteos dispensatori Ioseph dederunt, qui ipsos misit in Saba pro mercimoniis ex parte Pharaonis; temporibus Salomonis, dum ab oriente venit regina Saba, audiens eius sapientiam, ipsos triginta argenteos obtulit in templo. Temporibus Roboam, dum Nabuchodonozor templum spoliavit et thesauros abstulit, ipsos triginta denarios cum aliis thesauris tradidit regi Godoliæ, qui secum erat in exercitu, et sic cum aliis in thesauris regum Godoliæ usque ad nativitatem Christi permanserunt. Tunc regnum Godoliæ in regnum Nubiæ est translatum. Nato itaque domino, Melchior rex Nubiæ videns in stella, Christum de virgine natum, ipsos triginta denarios, quia antiquius et nobilius aurum in thesauris suis non reperit, secundum dei nutum Christo obtulit; postea vero beata virgo Maria in Aegyptum fugiens, metu Herodis, in

1. Der Name steht in AC, fehlt in B. — 2. Evang. Matth. XXVII. 8. Act. Apost. I. 19. *Raumers Palästina* S. 270. — 3. *Die Erzählung von den heiligen drei Königen des Johannes von Hildesheim, der 1358 Prior zu Cassel, 1366 zu Rom, war, und 1375 zu Marienau starb. Es ist Capitel 25 und 26. Vergl. meine Schrift „über ältere Pilgerfahrten“ (Münster 1848) S. 58 ff.*